

**Kontrole organizacji pracy dydaktycznej i uzyskiwanych efektów kształcenia
na zajęciach edukacyjnych z przedmiotu fortepian główny
w Szkołach Muzycznych II stopnia
i Ogólnokształcących Szkołach Muzycznych II stopnia
w roku szkolnym 2021/2022**

I. Podstawowe informacje o prowadzonych kontrolach

W roku szkolnym 2021/2022 w ramach nadzoru pedagogicznego i zgodnie z planem nadzoru pedagogicznego Dyrektora przeprowadzono 9 kontroli organizacji pracy dydaktycznej i uzyskiwanych efektów kształcenia na zajęciach edukacyjnych z przedmiotu fortepian główny w szkołach muzycznych II stopnia i 5 kontroli w ogólnokształcących szkołach muzycznych II stopnia.

Podkreślić należy, że kontrole organizacji pracy dydaktycznej i uzyskiwanych efektów kształcenia odbyły się również w 4 Liceach Sztuk Plastycznych w odniesieniu do przedmiotu rysunek i malarstwo oraz w Ogólnokształcącej Szkole Baletowej w odniesieniu do przedmiotu taniec klasyczny. Merytoryczne wnioski z tychże zostaną przedstawione wspólnie z wynikami kontroli, które zaplanowane są w tych typach szkół na rok szkolny 2022/2023.

Wszystkie kontrole odbyły się zgodnie z harmonogramem (w dwóch przypadkach na podstawie aneksu dotyczącego zmiany terminu z przyczyn związanych z zagrożeniem epidemiologicznym) oraz w oparciu o ustalone arkusze i narzędzia kontroli, w skład których wchodziły: analiza dokumentacji, obserwacje lekcji fortepianu (wraz z opracowanym przez nauczycieli konspektem lekcji, wywiad z dyrektorem szkoły oraz ankietowanie uczniów.

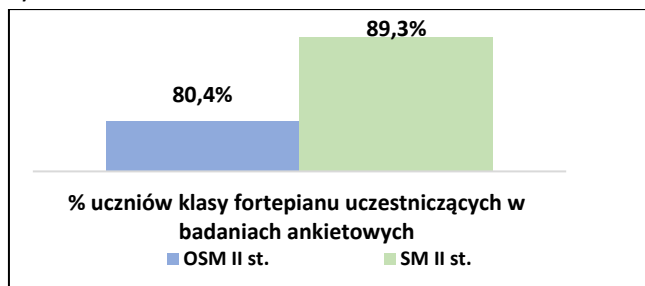
II. Ogólne informacje o szkołach

Kontrole dotyczące organizacji pracy i jej efektów w zakresie specjalizacji fortepian odbyły się w:

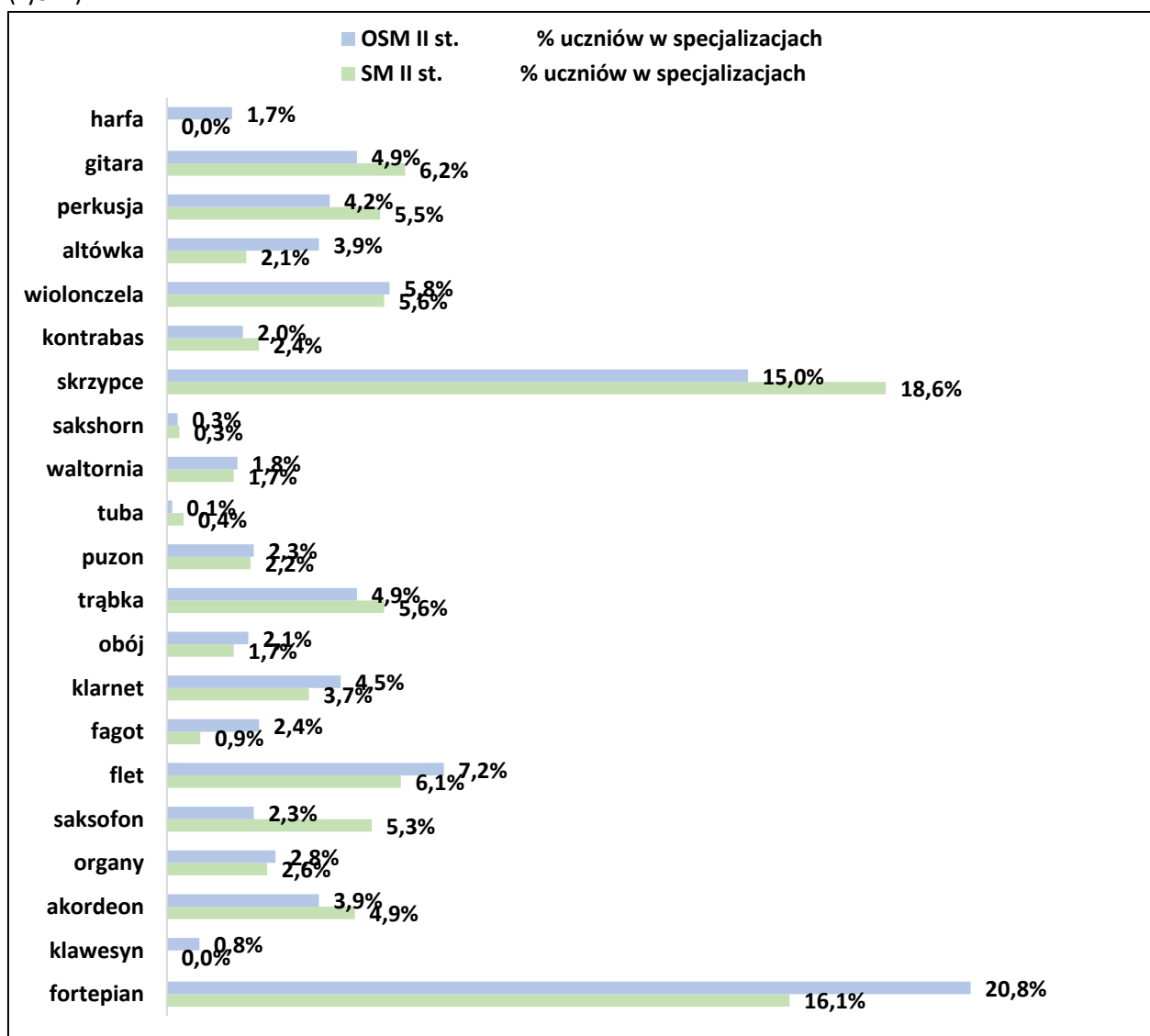
1. OSM II st. w OSM I i II st. w Gdańsku
2. OSM II st. w ZSM w Legnicy
3. OSM II st. w ZPOSM I i II st. nr 3 w Warszawie
4. OSM II st. w PZSM w Bydgoszczy
5. POSM II st. w Krakowie
6. PSM II st. w ZSM w Pile
7. PSM II st. w PSM I i II st. w Opolu
8. SM II st. w PSM I i II st. w Żaganiu
9. SM II st. w SM I i II st. w Lublinie
10. PSM II w PSM I i II w Stargardzie
11. SM II st. w PSM I i II st. w Gliwicach
12. PSM II st. w PSM I i II st. w Piotrkowie Trybunalskim
13. PSM II st. w ZPSM w Ełku
14. PSM II st. w ZSM nr 2 w Rzeszowie

Uprawnionych do udziału w badaniach ankietowych było 148 uczniów ogólnokształcących szkół muzycznych II stopnia i 149 uczniów szkół muzycznych II stopnia, natomiast aktywnie uczestniczyło w nich 119 uczniów ogólnokształcących szkół muzycznych II stopnia i 133 uczniów szkół muzycznych II stopnia (rys.1)

rys. 1

Z zebranych podczas kontroli danych wynika struktura liczebności uczniów w poszczególnych specjalizacjach instrumentalnych, ze szczególnym uwzględnieniem fortepianu, który podobnie jak skrzypce stanowią specjalizacje, w których kształcą się największy odsetek uczniów OSM II st. i SM II st. (rys. 2).

Dane posłużyły również do przedstawienia struktury zatrudnienia i stopni awansu zawodowego nauczycieli gry na fortepianie w OSM II st. i PSM II st. (rys 3, 4, 5, 6)

rys. 3

Wymiar zatrudnienia nauczycieli fortepianu w SM II stopnia											
	PSM II st. Ełk	PSM II st. Rzeszów	PSM II st. Piotrków T.	SM II Gliwice	PSM II st. Stargard	PSM II st. Żagań	PSM II st. Lublin	PSM II st. Piła	PSM II st. Opole	suma	%
cały etat i więcej	1	5	3	5	3	0	9	3	9	38	69,09%
1/2 etatu i więcej	5	2	1	0	1	1	2	0	0	12	21,82%
do 1/2 etatu	1	2	0	0	0	1	0	0	1	5	9,09%

rys. 4

Wymiar zatrudnienia nauczycieli fortepianu w OSM II stopnia							
	OSM II st. Bydgoszcz	OSM II st. Warszawa	OSM II st. Kraków	OSM II st. Gdańsk	OSM II st. Legnica	suma	%
cały etat i więcej	5	4	8	5	7	29	70,73%
1/2 etatu i więcej	4	1	4	4	1	14	34,15%
do 1/2 etatu	2	1	2	1	0	6	14,63%

rys.5

Stopień awansu nauczycieli fortepianu w SM II stopnia											
	PSM II st. Ełk	PSM II st. Rzeszów	PSM II st. Piotrków T.	SM II Gliwice	PSM II st. Stargard	PSM II st. Żagań	PSM II st. Lublin	PSM II st. Piła	PSM II st. Opole	suma	%
stażysta	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,00%
kontraktowy	0	1	0	0	0	0	2	0	1	4	7,27%
mianowany	0	3	2	2	0	1	1	0	1	10	18,18%
dyplomowany	7	5	2	3	4	1	8	3	8	41	74,55%

rys.6

Stopień awansu nauczycieli fortepianu w OSM II stopnia							
	OSM II st. Bydgoszcz	OSM II st. Warszawa	OSM II st. Kraków	OSM II st. Gdańsk	OSM II st. Legnica	suma	%
stażysta	0	0	1	0	0	1	2,44%
kontraktowy	0	1	0	0	1	2	4,88%
mianowany	5	2	3	5	2	17	41,46%
dyplomowany	6	3	10	5	5	29	70,73%

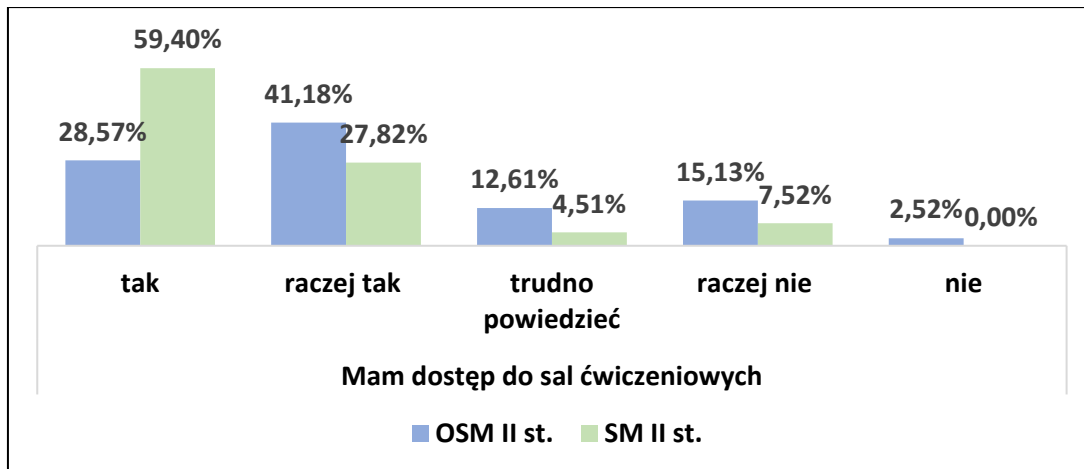
Wnioski

1. W badaniach uczestniczyła zdecydowana większość uczniów zaproszonych do wypełnienia ankiety. Było to ponad 80% uczniów klas fortepianu w OSM II stopnia oraz prawie 90% uczniów tej specjalizacji w SM II stopnia. Wysoka frekwencja uczniów była efektem dobrej współpracy dyrektorów szkół i zespołów kontrolnych w przygotowaniu kontroli oraz możliwość udziału w ankiecie poprzez internetową platformę nadzoru pedagogicznego.
2. Uczniowie klas fortepianu w OSM II stopnia stanowią najliczniejszą grupę spośród wszystkich specjalizacji instrumentalnych
3. Wymiar zatrudnienia nauczycieli fortepianu, ich stopnie awansu zawodowego oraz niejednokrotnie doświadczenie akademickie wskazują na wysokie kwalifikacje i możliwości pełnego zaangażowania w nie tylko w pracę dydaktyczną, ale również w realizację innych zadań sekcji i szkół.
4. Na podstawie ogólnych informacji o szkołach sformułowano 23 zalecenia, dotyczące głównie:
  - treści, formy i aktualizacji programów nauczania (przedstawione w rozdziale V niniejszego sprawozdania)
  - zapisów i aktualizacji statutów szkolnych
  - prawidłowości prowadzenia protokołów zebrań rady pedagogiczne
  - prawidłowości prowadzenia dokumentacji przebiegu nauczania
  - zapisów w dziennikach szkolnych
  - sprawowania nadzoru przez dyrektora szkoły, w tym sprawozdań z nadzoru, kontroli dzienników lekcyjnych
  - realizacji etatu w ciągu 4 dni

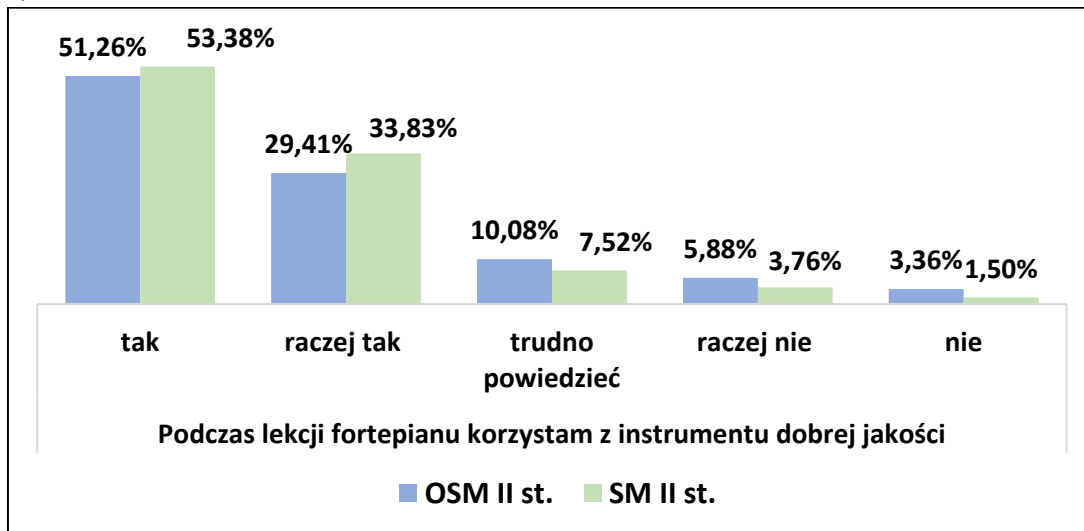
III. Baza lokalowa i wyposażenie

Informacji na temat bazy lokalowej i wyposażenia do nauki gry na fortepianie dostarczyły ankiety skierowane do uczniów, informacje od dyrektorów szkół oraz obserwacje poczynione przez zespoły kontrolujące. (rys. 7-10)

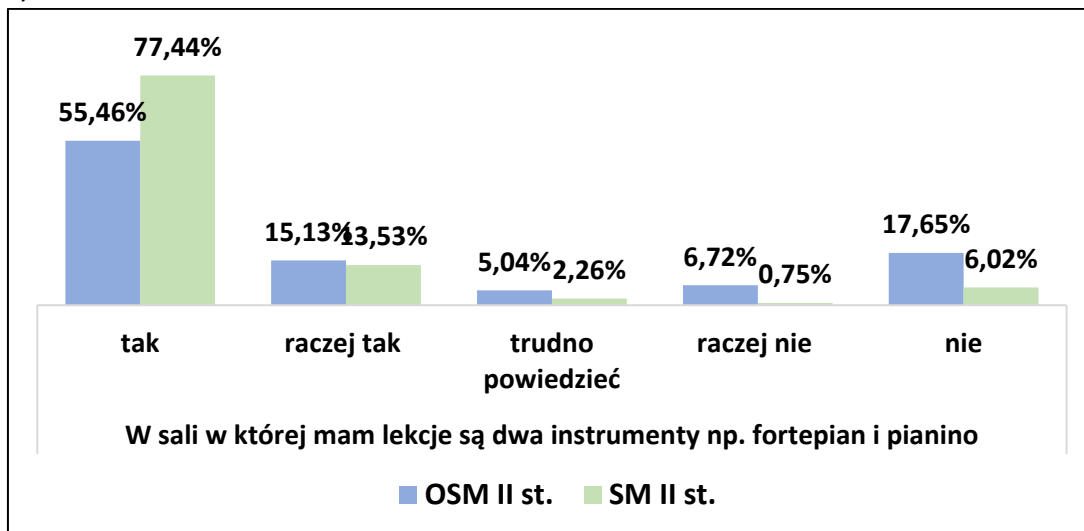
rys.7

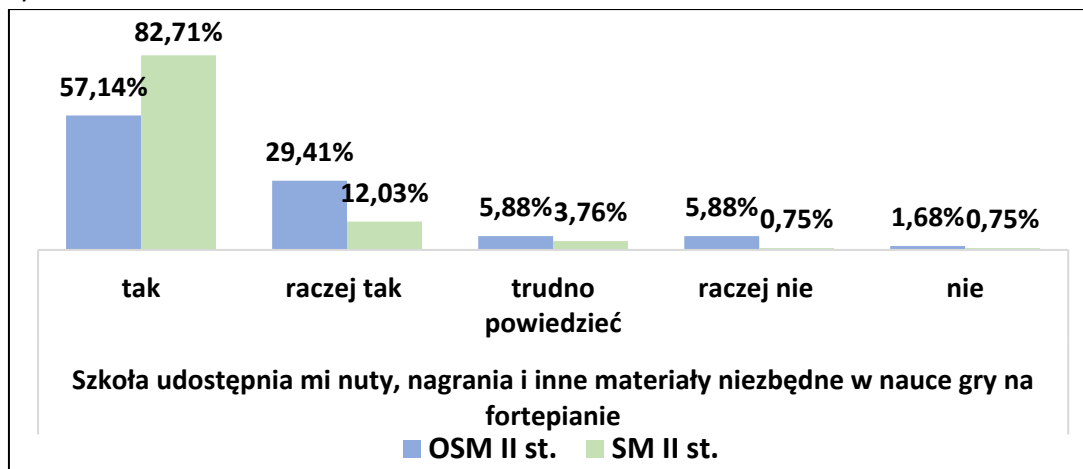
rys.8

rys.9

rys.10

Wnioski:

1. Badania ankietowe wskazują, że większość uczniów:
  - potwierdza dostęp do sal ćwiczeniowych oraz nut, nagrań i innych materiałów niezbędnych do nauki gry na fortepianie.
  - uważa, że podczas lekcji korzystają z instrumentów dobrej jakości, a w salach lekcyjnych najczęściej są dwa instrumenty.
2. Dobry stan instrumentarium potwierdzono podczas obserwacji lekcji, choć w POSM w Krakowie rekomendowano zestroić instrumenty w każdej z sal lekcyjnych, a w PSM II st. w Rzeszowie podkreślono, że stan instrumentów wymaga poprawy.
3. Obserwacje lekcji pozwoliły stwierdzić, że wyposażenie sal i środki dydaktyczne, z których korzystali nauczyciele wspierały realizację celów i zadań lekcji. Na ogół stosowano tradycyjne środki (drugi fortepian, w jednym przypadku klawesyn, nuty), natomiast podczas części lekcji stosowano technologię informacyjną, prezentując fragmenty wykonania na ekranie smartfona, komputera lub tabletu.
4. Lekcje odbywały się w salach z dobrą akustyką, choć z mniejszymi i większymi trudnościami borykały się OSM II st. w Bydgoszczy, której nauczyciele część lekcji prowadzą w Akademii Muzycznej; OSM II st. w Legnicy, której sale w części edukacyjnej Zamku Piastowskiego nie są dostosowane do prowadzenia zajęć; w PSM II st. w Rzeszowie ogólny stan bazy lokalowej wymaga dalszych nakładów.
5. Szkoły najczęściej dysponują salami koncertowymi, natomiast OSM II st. w Bydgoszczy i PSM II st. w Piotrkowie Trybunalskim podczas koncertów korzystają z gościnności instytucji kultury np. AM w Bydgoszczy.
6. Dyrektorzy szkół informowali o swoich działaniach na rzecz zapewnienia bazy lokalowej, wyposażenia i innych warunków materialnych wspierających nauczycieli fortepianu w realizacji podstawy programowej, podkreślając przy tym wsparcie Centrum Edukacji Artystycznej.
7. W odniesieniu do bazy lokalowej sformułowano 5 zaleceń, dotyczących:
  - dostosowania liczby przyjmowanych do szkoły uczniów do warunków lokalowych
  - polepszania warunków lokalowych i wyposażenia, w tym fortepianów.

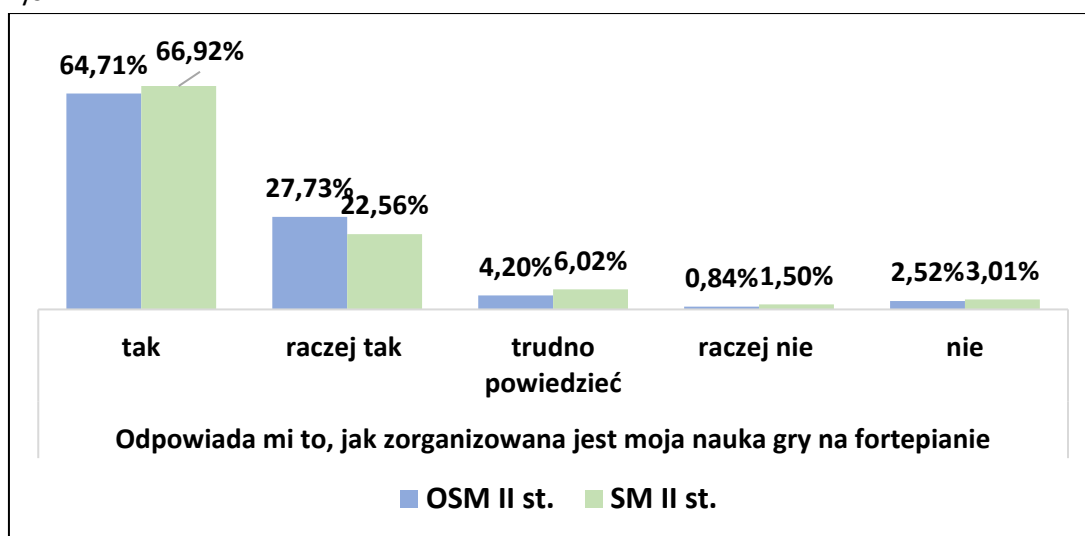
IV. Organizacja pracy w specjalizacji fortepian

Na temat organizacji pracy dydaktycznej informacji udzielili dyrektorzy szkół, wskazując na rozwiązania w największym stopniu wpływające na wyniki pracy dydaktycznej nauczycieli i uczniów klas fortepianu. Dyrektorzy przedstawili również rozwiązania stosowane podczas pracy zdalnej wywołanej zagrożeniem epidemiologicznym.

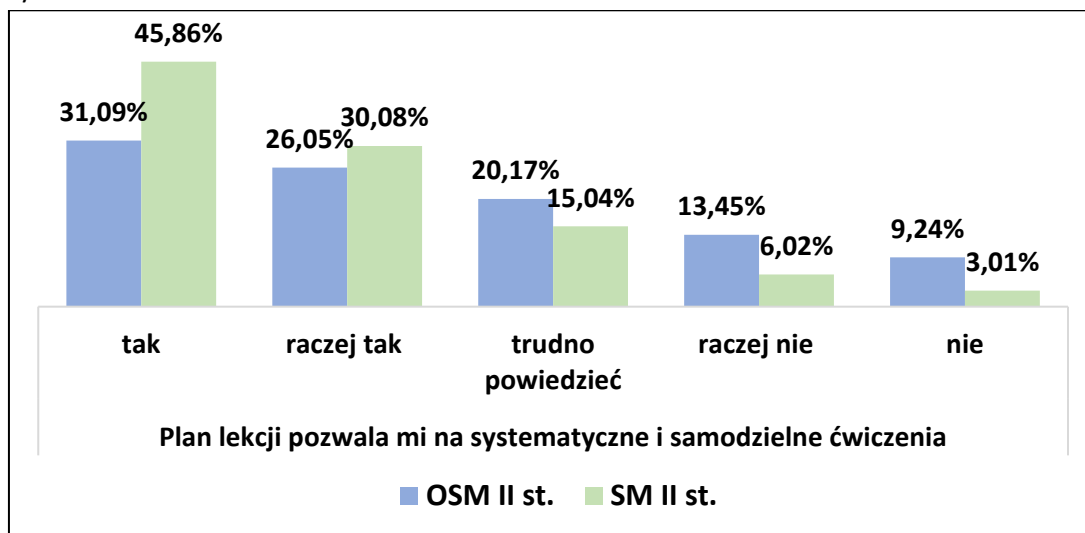
Dane pozwalające określić odsetek niezrealizowanych lekcji fortepianu w okresie objętym kontrolą pochodziły z dzienników elektronicznych. Stwierdzić należy, że w znacznej części szkół taka analiza prowadzona była po raz pierwszy z powodu kontroli i nie jest stałą praktyką.

Ankiety skierowane do uczniów klas fortepianu dostarczyły informacji o ich opiniach na temat organizacji kształcenia w tej specjalizacji, które zostały przedstawione w poniższych wykresach. (rys. 11-20)

rys.11

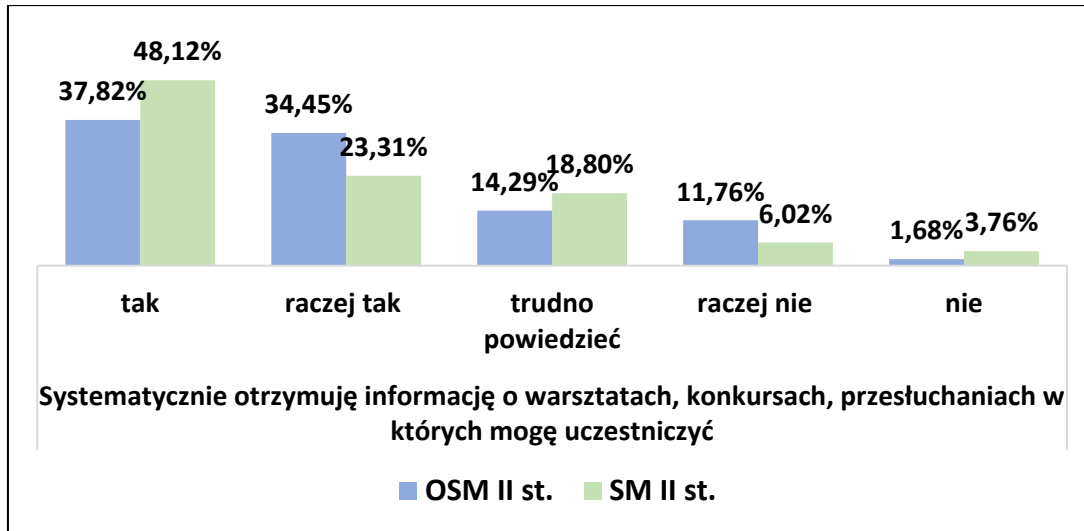

rys.12

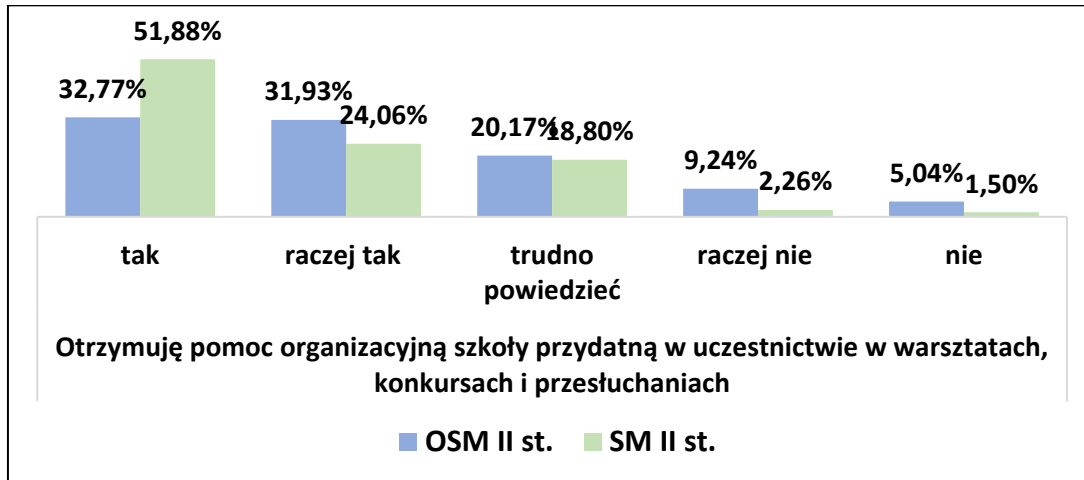

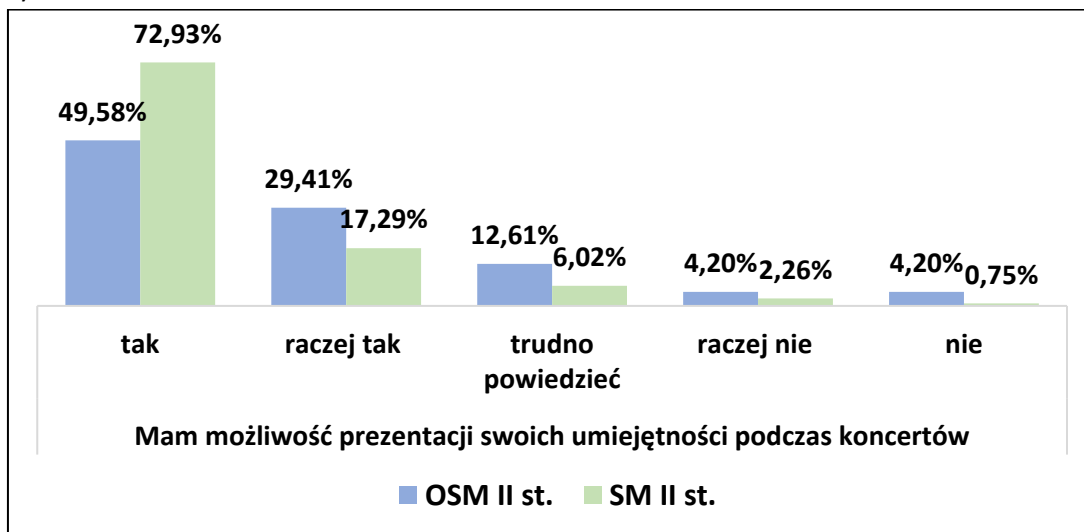
rys. 13

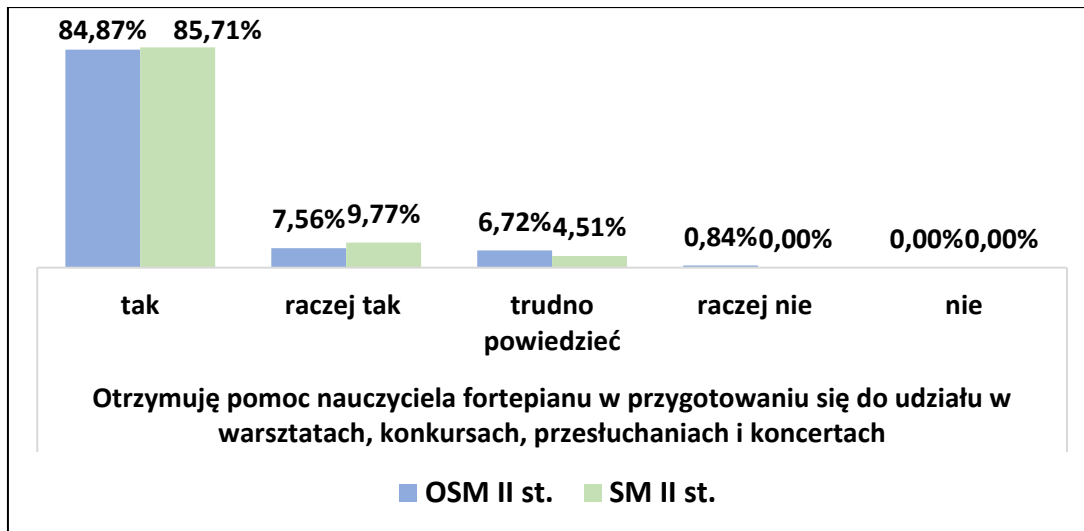
rys. 14

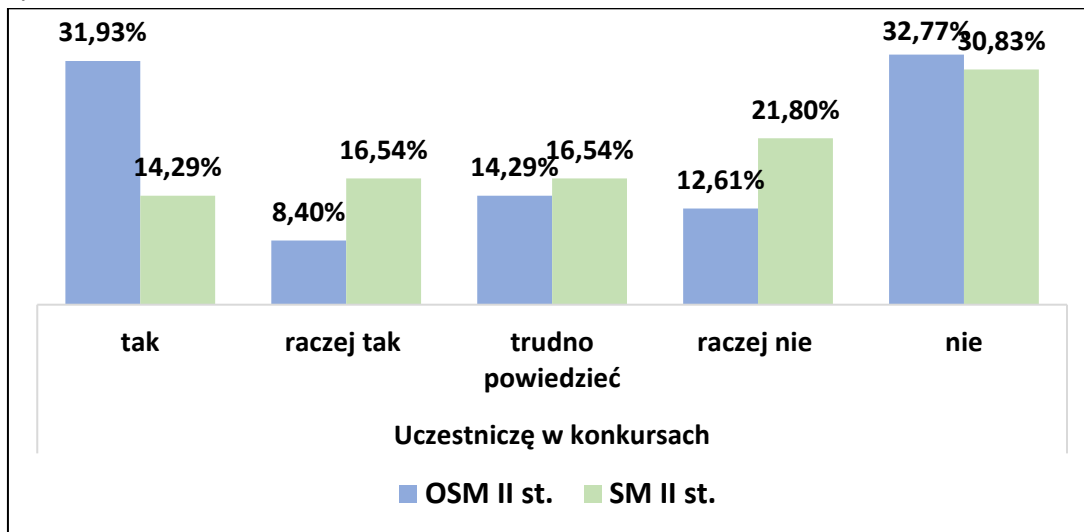
rys. 15

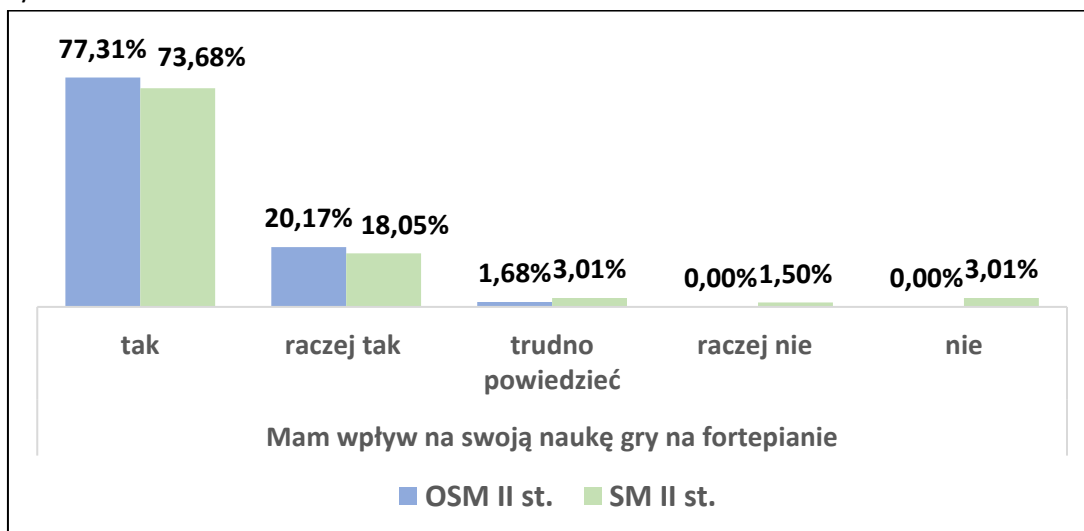
rys. 16

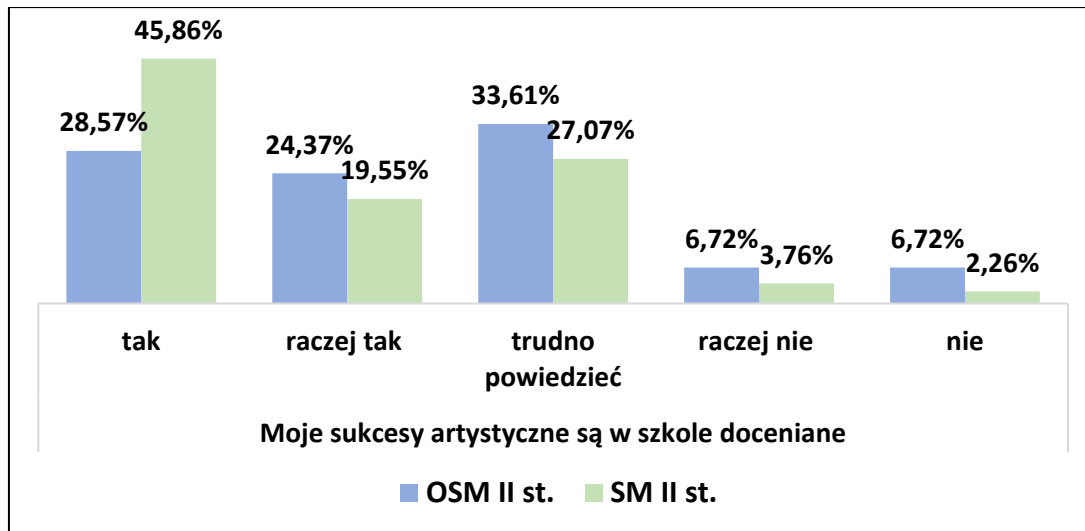
rys. 17

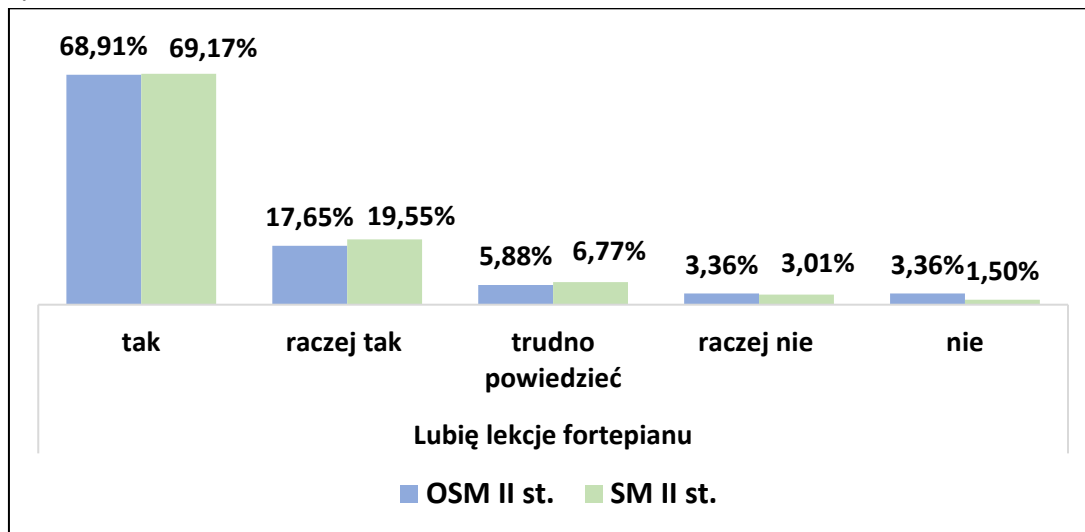
rys. 18

rys. 19

rys. 20

Wnioski:

- Analiza informacji na temat organizacji pracy dydaktycznej wskazuje, iż większość uczniów uważa, że
  - plan lekcji pozwala im na systematyczne ćwiczenia (co częściej było wskazywane przez uczniów SM II st.),
  - mają wpływ na swoją naukę gry na fortepianie
  - otrzymują pomoc szkoły, a zwłaszcza swoich nauczycieli w przygotowaniach do udziału w konkursach, warsztatach i przesłuchaniach,
  - uczestniczą w koncertach, podczas których prezentują swoje umiejętności. Warto zaznaczyć, że wśród uczniów OSM II st. pojawiła się polaryzacja opinii na temat możliwości udziału w warsztatach i konkursach.

2. Stosunkowo duża część uczniów (około 30%) nie miała zdania na temat tego, czy szkoła docenia ich sukcesy artystyczne.
3. Dyrektorzy wskazali rozwiązania organizacyjne, które ich zdaniem w największym stopniu wpływały na podniesienie jakości kształcenia w klasach fortepianu. Były to najczęściej warsztaty dla uczniów, prezentacje postępów uczniów obserwowane przez nauczycieli sekcji, formy doskonalenia oraz stworzenie warunków do koncertowania. Podkreślić należy, że niekiedy stwierdzenia te nie były poparte analizami wpływu danego rozwiązania organizacyjnego na szeroko rozumiane efekty kształcenia. Kolejne kwestie organizacyjne to w przypadku OSM II st. wieloaspektowa współpraca z kadrą akademicką oraz pomoc udzielana uczniom przez specjalistów. Również w SM II st. podejmuje się wiele działań wspomagających uczniów w pokonaniu różnorodnych trudności np. organizacja szkoleń dla rodziców i nauczycieli na temat relacji, rozwiązywania problemów psychologicznych itd. oraz współpraca z Poradniami Psychologiczno-Pedagogicznymi.
4. Działania organizacyjne realizowane na rzecz uczniów o ponadprzeciętnych uzdolnieniach w OSM II st. i SM II stopnia dotyczą głównie zwiększenia liczby godzin z przedmiotu fortepian lub realizacji dwóch lat nauki w ciągu jednego roku. Tylko w jednej szkole PSM II stopnia w Ełku dla takich uczniów opracowano i realizowano indywidualny program nauczania.
5. Analiza tygodniowych planów zajęć potwierdza najczęściej ich prawidłowość, choć czasami występuje niezgodność §11.1 rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 22 sierpnia 2019 r. w sprawie szczegółowej organizacji publicznych szkół i placówek artystycznych, z którego wynika, że godzina lekcyjna w uzasadnionych przypadkach może trwać od 30 do 60 minut, pod warunkiem zachowania ogólnego tygodniowego czasu trwania zajęć ustalonych w tygodniowym rozkładzie zajęć)
6. W zależności od szkoły % niezrealizowanych lekcji fortepianu w okresie objętym niniejszą kontrolą mieści się w przedziale do 10%. Ponownie podkreślić należy, że w znacznej części szkół taka analiza prowadzona była po raz pierwszy z powodu kontroli i nie jest stałą praktyką, mimo pomocy jaką stanowią funkcje dzienników elektronicznych. W szkołach istnieją tzw. „procedury przekładania zajęć dydaktycznych” nie zawsze jednak podlegające nadzorowi dyrektora szkoły.
7. Sposób organizacji zadań dydaktycznych podczas pracy zdalnej wynikającej z zagrożenia epidemiologicznego był zgodny z obowiązującym prawem i najczęściej umożliwiał uczniom systematyczne postępy oraz rozwój. Dyrektorzy części szkół podkreślali jednak trudności organizacyjne i techniczne pierwszego okresu zawieszenia nauki stacjonarnej, brak koncertów, popisów, konkursów w których uczniowie uczestniczyli realnie oraz konsekwencje wynikające z zerwania bezpośrednich relacji.
8. Warto podkreślić, że zdecydowana większość uczniów OSM II st. i PSM II st. stwierdziła, że lubi lekcje fortepianu.
9. W odniesieniu do organizacji pracy w specjalizacji fortepian sformułowano 4 zalecenia dotyczące:
  - dostosowania tygodniowego planu zajęć do §11.1 rozporządzenia MKiDN w sprawie szczegółowej organizacji publicznych szkół i placówek artystycznych
  - umożliwienia większej liczbie uczniów udziału w warsztatach i konkursach
  - wdrożenia w ramach nadzoru pedagogicznego kontroli realizacji zajęć dydaktycznych w specjalizacji fortepian.

V. Warsztat pracy nauczycieli przedmiotu fortepian

Informacji o warsztacie pracy nauczycieli dostarczyli dyrektorzy szkół, powołując się między innymi na wyniki sprawowanego przez siebie nadzoru pedagogicznego, działania wspierające realizację podstawy programowej z przedmiotu fortepian, a zwłaszcza związane z doskonaleniem zawodowym nauczycieli i tworzeniem optymalnych warunków do ich pracy.

Analogicznych informacji dostarczyła dokumentacja, dotycząca między innymi programów nauczania (rys. 21), nadzoru pedagogicznego i udziału nauczycieli w różnych formach doskonalenia zawodowego.

Podczas rozmów z dyrektorami i analizy dokumentacji poszukiwano przykładów analizowania wpływu udziału nauczycieli w doskonaleniu zawodowym na wyniki dydaktyczne i rozwój uczniów oraz wpływu nadzoru pedagogicznego na modyfikacje i innowacje w pracy nauczycieli.

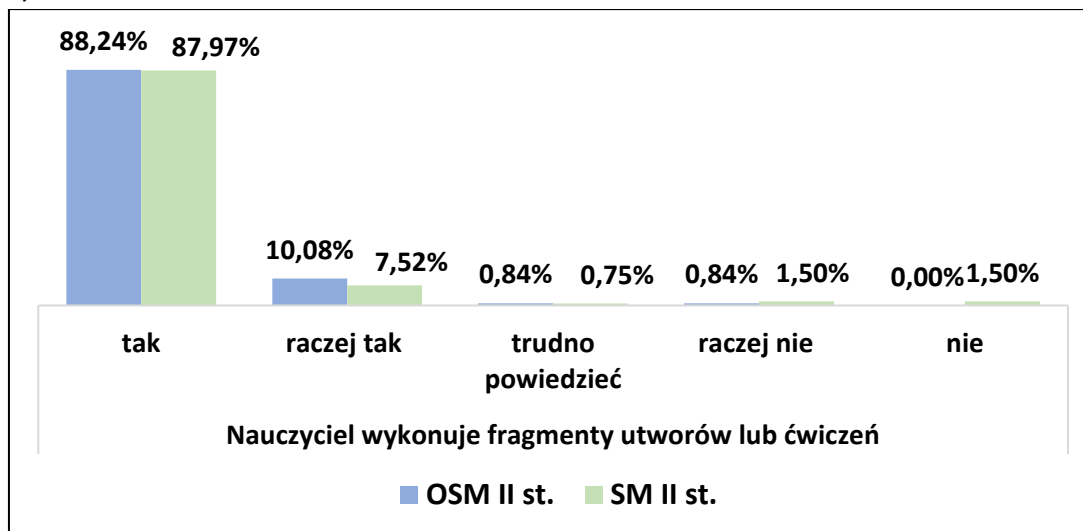
Istotnym źródłem informacji o warsztacie pracy nauczycieli były obserwacje lekcji, podczas których zespoły kontrolujące zwracały uwagę na metody pracy i użyteczność środków dydaktycznych, wykorzystywanych na danych lekcjach.

Dopełnieniem powyższych były odpowiedzi uczniów na pytanie jedną z metod pracy, jaka jest wykonywanie przez nauczycieli fragmentów utworów lub ćwiczeń. (rys. 22)

rys. 21

Szkoła	Liczba programów nauczania fortepianu głównego opracowanych samodzielnie przez nauczyciela	Liczba programów nauczania fortepianu głównego opracowanych we współpracy z innymi nauczycielami	Liczba programów nauczania fortepianu głównego opracowane przez innego autora/autorów
PSM II st. Ełk	0	0	1
PSM II st. Rzeszów	2	0	2
PSM II st. Piotrków	0	0	1
PSM II st. Gliwice	0	1	0
PSM II st. Stargard	1	0	0
PSM II st. Żagań	0	1	0
SM II st. Lublin	0	1	0
PSM II st. Opole	0	0	1
PSM II st. Piła	0	1	1
OSM II st. Bydgoszcz	1	0	0
OSM II st. Warszawa	0	1	0
OSM II st. Legnica	0	1	0
POSM II st. Kraków	0	1	0
OSM II st. Gdańsk	0	0	1
Razem	4	7	7

rys. 22

Wnioski:

1. Odnosząc się do warsztatu pracy nauczycieli przywołać należy wniosek nr. 3 wynikający z informacji ogólnych o szkole i wskazujący, że „wymiar zatrudnienia nauczycieli fortepianu, ich stopnie awansu zawodowego oraz niejednokrotnie doświadczenie akademickie wskazują na wysokie kwalifikacje i możliwości pełnego zaangażowania w nie tylko w pracę dydaktyczną, ale również w realizację innych zadań sekcji i szkół.”
2. Analiza programów nauczania z przedmiotu fortepian wskazuje, że są one zazwyczaj opracowane we współpracy nauczycieli lub ich autorem nie jest nauczyciel danej szkoły. Jedynie 4 spośród 18 analizowanych programów nauczania zostały opracowane samodzielnie przez nauczyciela danej szkoły.
Podczas kontroli w SM II stopnia sformułowano 4, a w OSM II st. 3 zalecenia dotyczące programów nauczania, które w większości dotyczyły aspektów formalnych takich jak aktualizacja obowiązującej podstawy prawnej. Pojawiły się również zalecenia na temat dostosowania programu nauczania do efektów kształcenia w zawodzie muzyk oraz uzupełnienia programów o opis sposobu realizacji celów kształcenia i treści nauczania wskazanych w obowiązującej podstawie programowej.
3. Dyrektorzy podawali wiele przykładów działań wspierających nauczycieli gry na fortepianie, w których dominowały różnorodne formy doskonalenia zawodowego (lekcje otwarte, konsultacje, warsztaty). Bardzo nieliczne były przykłady analiz, które odnosiły się do efektywności doskonalenia nauczycieli, rozumianej jako jego wpływ na postępy i rozwój uczniów. Że taki wpływ istnieje wynikało zazwyczaj z deklaracji dyrektorów szkół.
4. Jak wynika z wypowiedzi dyrektorów podstawą do analizy warsztatu pracy nauczycieli fortepianu są przesłuchania półroczne, egzaminy promocyjne, obserwacje lekcji wynikające z planu nadzoru pedagogicznego (najczęściej wyniki egzaminów dyplomowych). Wnioski kierowane są zazwyczaj indywidualnie do nauczycieli. Nieliczne przykłady świadczyły o systematycznym i udokumentowanym formułowaniu wniosków wspierających doskonalenie i organizację pracy dydaktycznej całej sekcji (tam gdzie one funkcjonują).

5. W części szkół monitorowanie realizacji podstawy programowej w specjalizacji fortepian było utrudnione przez ogólnikowe zapisy w programach nauczania oraz ogólnikowe zapisy tematów lekcji (nie wskazujące na przebieg nauczania i realizację programu nauczania).
6. W szkołach muzycznych, w których odbywały były kontrole procesów i efektów kształcenia prowadzone były nieliczne innowacje, nie było natomiast eksperymentów związanych z nauczaniem gry na fortepianie.
7. Obserwacje lekcji potwierdziły, że metody pracy nauczycieli były dostosowane do potrzeb i możliwości uczniów i wspierały ich samodzielną pracę, a zdaniem przeważającej większości uczniów metodą pracy ich nauczycieli jest wykonywanie fragmentów utworów lub ćwiczeń.
8. Podkreślić należy profesjonalizm części nauczycieli w opisie i planowaniu lekcji, co warto wykorzystać w ramach wewnątrzszkolnego doskonalenia nauczycieli.

W odniesieniu do warsztatu pracy nauczycieli gry na fortepianie sformułowano 7 zaleceń, dotyczących:

- wdrożenia systemu formułowania wniosków z nadzoru pedagogicznego w zakresie przebiegu i procesu kształcenia i efektów kształcenia w specjalizacji fortepian
- formułowania wniosków w zakresie wpływu udziału nauczycieli w doskonaleniu zawodowym na wyniki i sukcesy uczniów
- zintensyfikowania udziału nauczycieli w doskonaleniu zawodowym (1 wniosek)

VI. Działania szkoły i nauczycieli wspierające postępy uczniów klasy fortepianu

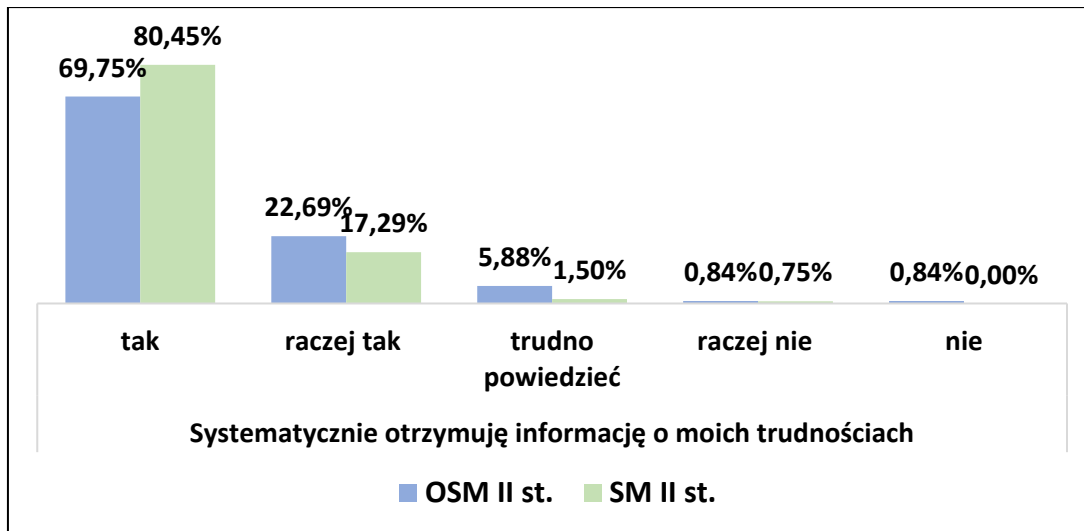
Podstawowym źródłem informacji o działaniach szkoły i nauczycieli na rzecz postępów uczniów są badania ankietowe skierowane do uczniów, w których odnosili się do zagadnień związanych z wpływem ocen (szczególnie z egzaminu promocyjnego) na ich pracę, wartości informacji zwrotnej oraz pomocy nauczycieli niezbędnej do samodzielnej realizacji zadań i planowania nauki. (rys. 23-28)

Podobne informacje pochodziły z obserwacji lekcji fortepianu, podczas których zespoły kontrolne zwracały uwagę na to, czy nauczyciele upewniali się w jakim stopniu jasne i użyteczne dla uczniów były ich wskazówki, instrukcje, ćwiczenia i ustalenia dotyczące samodzielnej pracy.

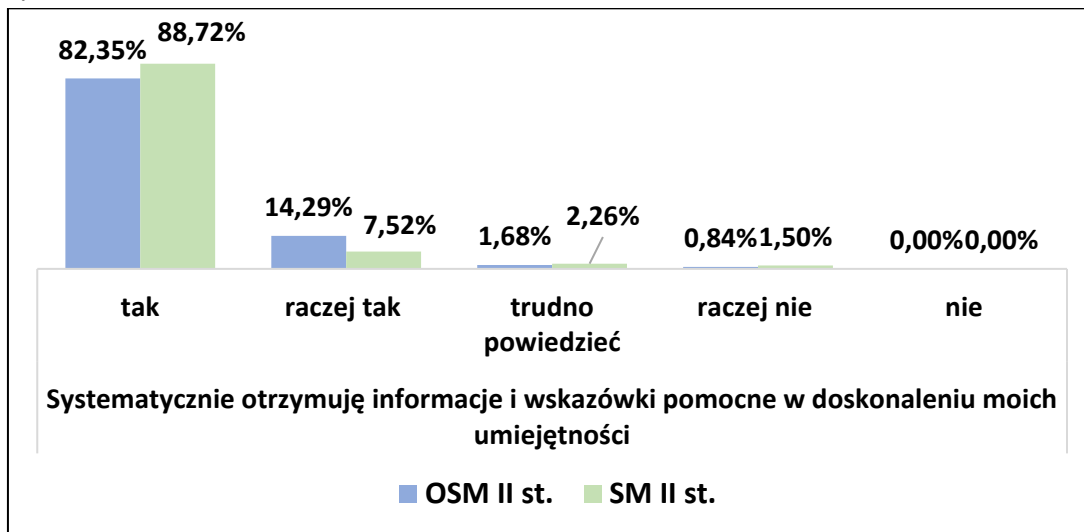
Podczas wywiadu z dyrektorami szkół odnoszono się do systematyczności i efektywności działań szkoły i nauczycieli związanych z monitorowaniem, diagnozowaniem, analizowaniem postępów i osiągnięć uczniów oraz wykorzystaniem pochodzących stąd wyników do formułowania wniosków i rekomendacji na rzecz doskonalenia pracy dydaktycznej w specjalizacji fortepian.

Analiza dokumentacji dostarczyła informacji o wymaganiach edukacyjnych z przedmiotu fortepian, projakościowym wykorzystaniu wyników oceniania wewnątrzszkolnego oraz o udziale uczniów w przesłuchaniach CEA, konkursach i warsztatach odbywających się poza szkołą.

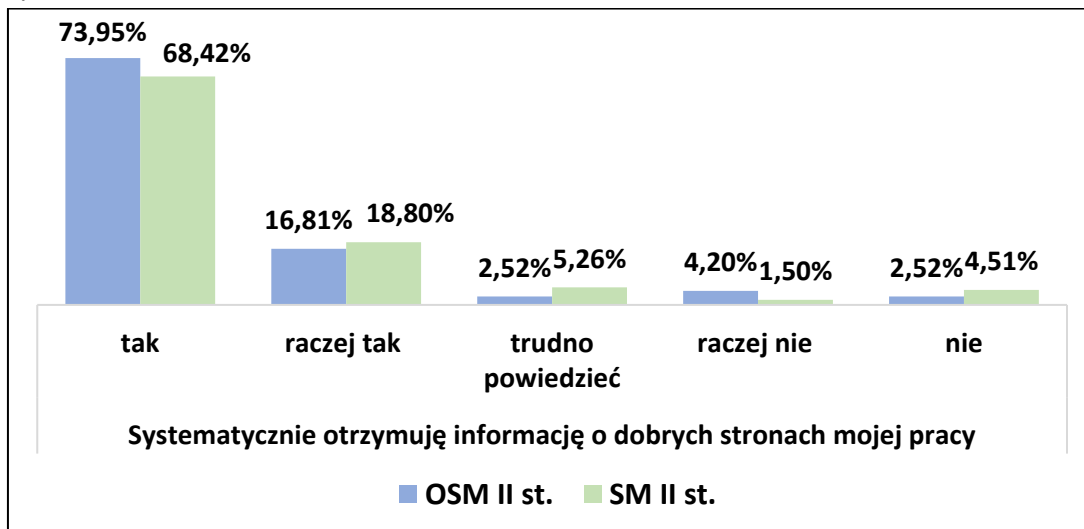
rys. 23

rys. 24

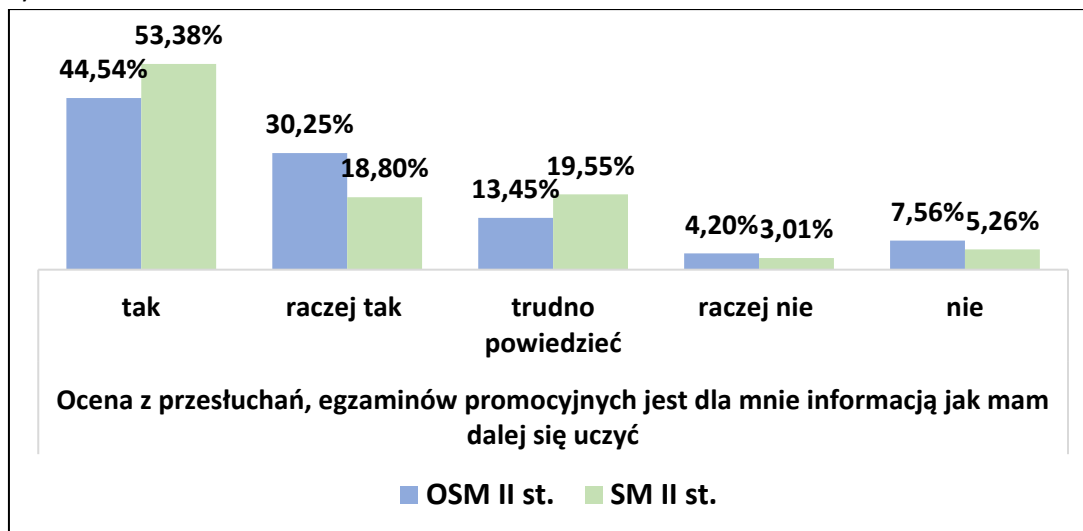

rys. 25

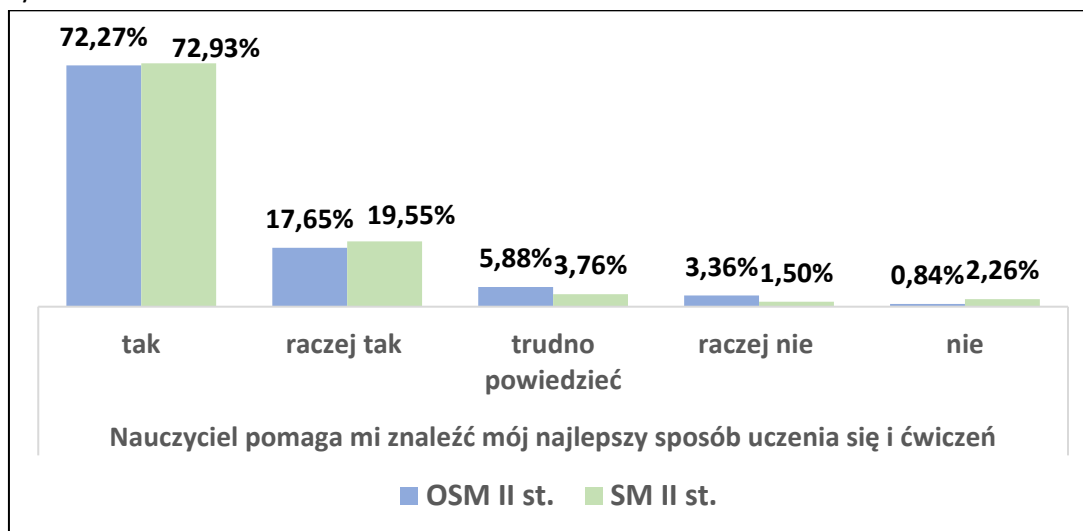

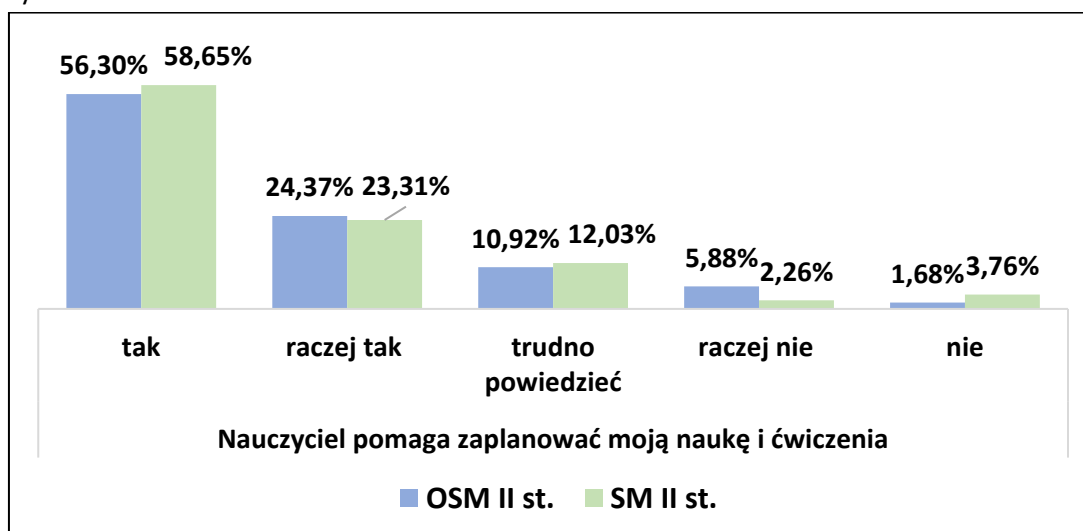
rys. 26

rys. 27

rys. 28

Wnioski

1. Analiza działań szkoły i nauczycieli wskazuje, że uczniowie w większości doceniają informacje od nauczycieli o postępach i trudnościach oraz wskazówki do dalszej pracy i pomoc w jej planowaniu. Potwierdzają również informacyjny i kształtujący charakter oceny z przesłuchań i egzaminów. Działania nauczycieli obserwowane podczas lekcji pozytywnie wpływają na rozwój uczniów i niwelowanie bieżących trudności oraz przygotowują ich do samodzielnej pracy.
2. Często spotykanym problemem jest forma i treść wymagań edukacyjnych, które stanowią opis programu przesłuchań wewnętrznych i egzaminu promocyjnego, co powoduje, że nie spełniają one warunku stanowiącego, że powinny one zawierać opis warunków, których spełnienie pozwoli uczniowi otrzymać poszczególne oceny klasyfikacyjne śródroczne i roczne.
3. Diagnozy postępów i rozwoju uczniów klasy fortepianu wykorzystywane są najczęściej do planowania i realizacji indywidualnych zadań dydaktycznych, głównie w zakresie repertuaru i wykonania, przydzielaniem dodatkowych godzin dydaktycznych oraz udzieleniem wsparcia adekwatnego do potrzeb uczniów. Rzadko skutkują systemowymi modyfikacjami i innowacjami dotyczącymi np. grupy lub wszystkich uczniów, organizacji nauki lub programów nauczania w specjalizacji fortepian. W żadnej ze szkół nie znaleziono przykładów eksperymentów związanych z nauczaniem gry na fortepianie.
4. Nadzór pedagogiczny sprawowany przez dyrektorów OSM II st. uwzględnia problematykę kształcenia w specjalizacji fortepian w II stopniu, rzadziej jest to widoczne w szkołach bez pionu ogólnego. Ponadto w PSM I i II stopnia nadzór pedagogiczny koncentruje się raczej na kształceniu w I stopniu, lub te kwestie nie są rozdzielane. Uzupełnienie tych działań (w tym obserwacji lekcji) systematycznym i udokumentowanym formułowaniem wniosków stanowiłoby istotne wsparcie w planowaniu pracy sekcji i szkół.
5. Podstawą monitorowania realizacji podstawy programowej jest analiza statystyczna wyników nauczania (egzaminacje promocyjne i wewnętrzne diagnozy). W SM II merytoryczna analiza postępów i rozwoju uczniów prowadzona jest najczęściej indywidualnie przez nauczycieli przedmiotów (co nie zawsze znajduje potwierdzenie w dokumentach szkolnych). W OSM II st. taka analiza prowadzona jest również w ramach sekcji i wówczas formułowane są rekomendacje do dalszej pracy. Nie znaleziono przykładów wskazujących na analizowanie wyników egzaminów dyplomowych i wykorzystywanie wniosków do doskonalenia pracy. Choć szkoły w większości znają losy swoich absolwentów, to i w tym przypadku nie znaleziono przykładów wykorzystywania tych informacji do modyfikacji kształcenia w specjalizacji fortepian.

W odniesieniu do działań szkoły i nauczycieli wspierające postępy uczniów klasy fortepianu sformułowano 10 zaleceń, dotyczących:

- wdrożenia systemu formułowania, dokumentowania i jakościowego wykorzystywania wniosków i rekomendacji wynikających z analiz osiągnięć i postępów uczniów w specjalizacji fortepian,
- dostosowania treści wymagań edukacyjnych w specjalizacji fortepian do zapisów art.44 zd. 5b 1) Ustawy Prawo Oświatowe, tak by zawierały informacje o warunkach otrzymania poszczególnych ocen klasyfikacyjnych śródrocznych i rocznych.

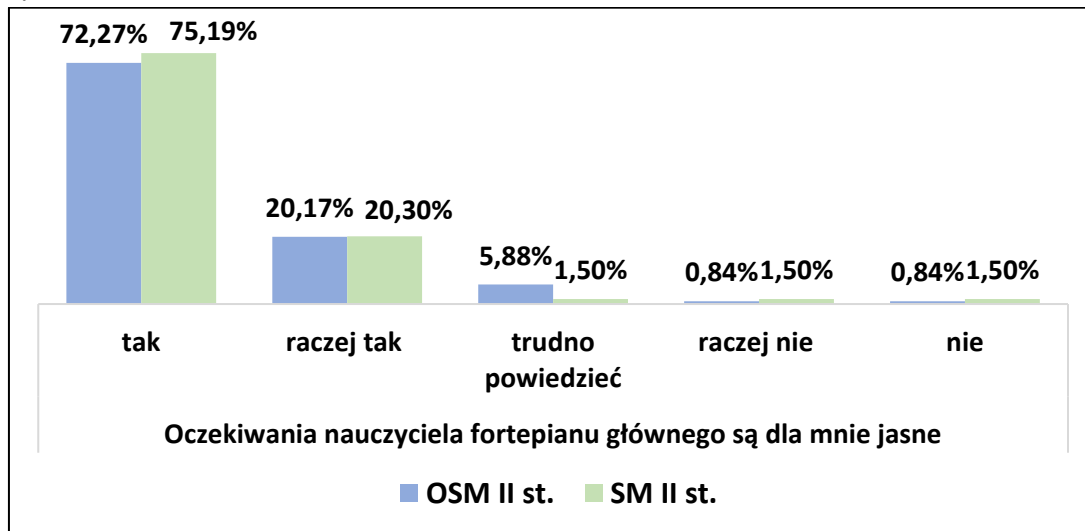
- modyfikacji statutów szkół w części dotyczącej oceniania wewnątrzszkolnego, a zwłaszcza trybu przedstawiania uczniom i rodzicom informacji o wymaganiach edukacyjnych.

VII. Znajomość celów lekcji oraz wymagań i oczekiwań nauczyciela

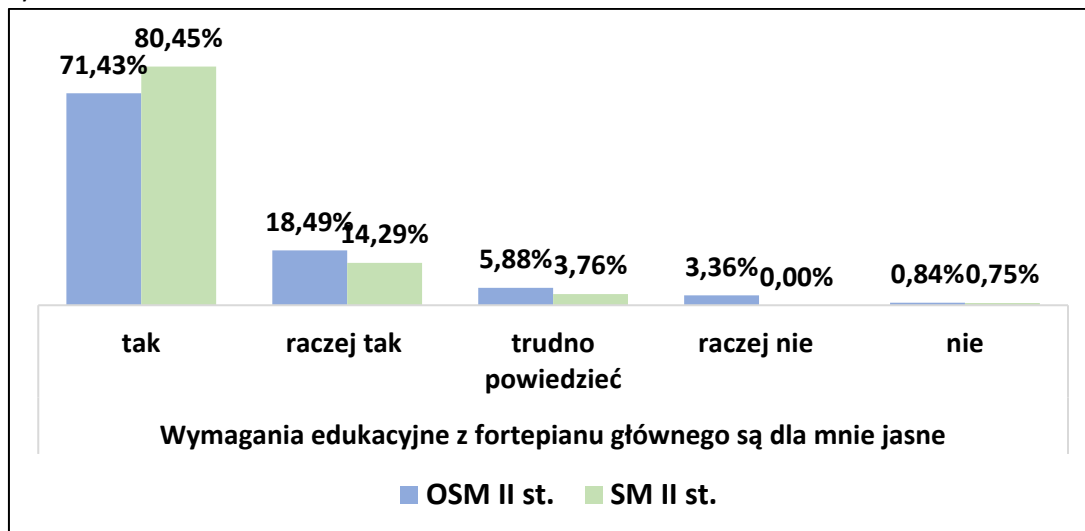
Problematyka znajomości celów lekcji oraz wymagań i oczekiwań nauczyciela była analizowana w oparciu o informacje pozyskane poprzez:

- ankiety skierowane do uczniów, (rys. 29-31)
- obserwacje lekcji skoncentrowane na działaniach nauczycieli związanych z udzielaniem informacji o postępach i trudnościach uczniów, zadaniach i ćwiczeniach doskonalących wiedzę i umiejętności uczniów, zakresie i planie samodzielnej pracy ucznia,
- wywiady z nauczycielami, które de facto były konspektami obserwowanych lekcji zgodnymi z zasadami oceniania kształtującego.

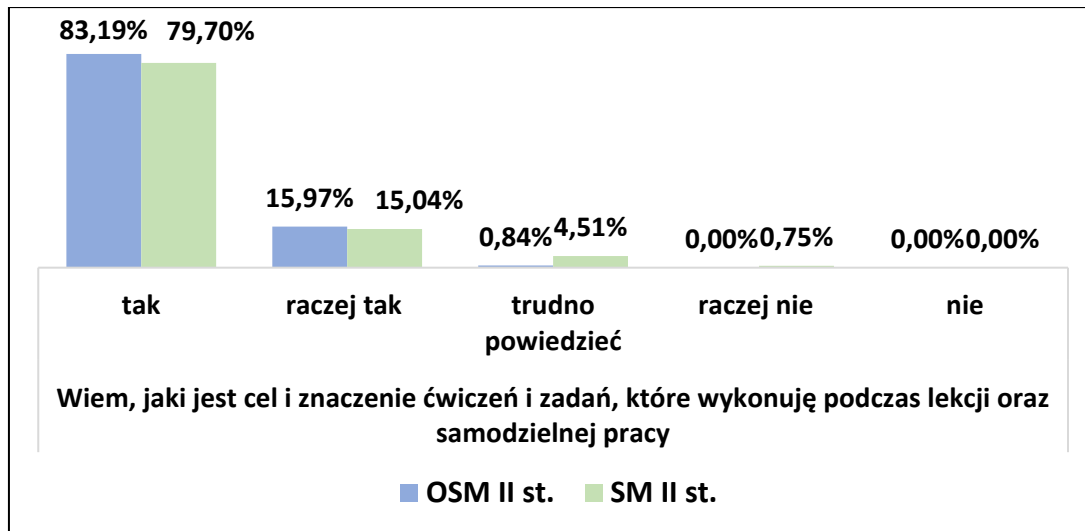
rys. 29

rys. 30

rys. 31

Wnioski

1. Nauczyciele podczas obserwowanych zajęć systematycznie nawiązywali do posiadanych przez uczniów umiejętności oraz nabytej wiedzy. W zrozumiałą dla uczniów sposób formułowali cele prowadzonych zajęć oraz sprawdzali sposób ich realizacji.
2. Analiza wyników badań ankietowych uczniów oraz obserwacje lekcji wskazują, że uczniowie w zdecydowanej większości rozumieją oczekiwania nauczycieli i wymagania edukacyjne. Wiedzą również, jakie są cele i użyteczność ćwiczeń i zadań wykonywanych podczas lekcji i pracy samodzielnej.
3. Podkreślić należy, że mimo formalnych uchybień wymagań edukacyjnych, wskazanych we wniosku nr. 2 w zagadnieniu dotyczącym działań szkoły i nauczycieli wspierających postępy uczniów klasy fortepianu praktyka informowania i treść wymagań edukacyjnych jest dla uczniów zrozumiała.
4. Analiza wywiadów z nauczycielami/konspektów obserwowanych lekcji pozwala stwierdzić, że zdecydowana większość z nich planowała dane lekcje, stosując zasady oceniania kształtującego. Pojawiającą się trudnością w planowaniu lekcji było formułowanie pytań kluczowych, których celem jest wzbudzenie u uczniów zainteresowania określoną problematyką, mają one zaciekawić na tyle, by uczniowie zechcieli podjąć trud znalezienia na nie odpowiedzi.

W odniesieniu do znajomości celów lekcji oraz wymagań i oczekiwań nauczyciela nie sformułowano zaleceń.

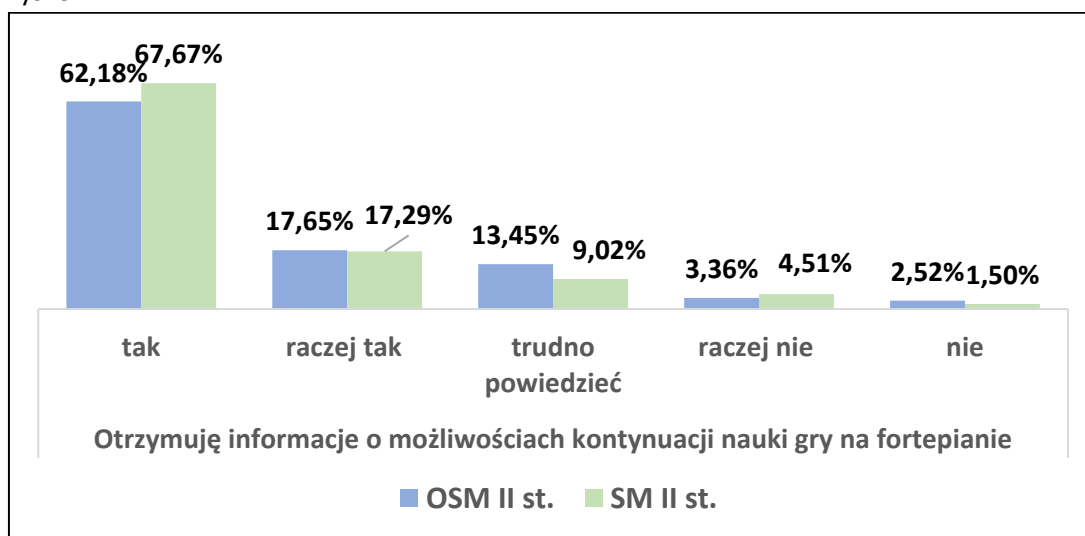
VIII. Pomoc szkoły w planowaniu dalszego kształcenia artystycznego

Informacji sposobie i efektywności pomocy szkoły w planowaniu przez uczniów dalszego kształcenia artystycznego dostarczyły wyniki badań ankietowych uczniów (rys. 32-33) oraz wywiad z dyrektorem szkoły.

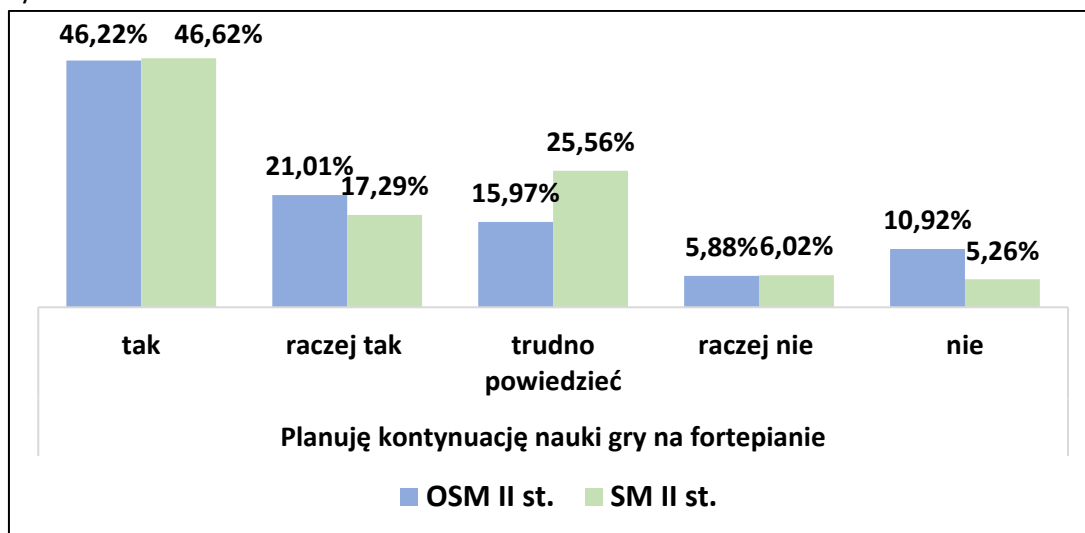
Dyrektorzy byli proszeni o wskazanie działań, które w największym stopniu wpływają na decyzje uczniów dotyczące kontynuację nauki gry na fortepianie na wyższych uczelniach. Najczęstsze to wsparcie psychologiczne, pomoc w rozwiązywaniu problemów oraz działania budujące poczucie własnej wartości uczniów.

Kontrola dostarczyła również informacji, że zdaniem uczniów jednej ze szkół wskazane byłoby wprowadzenie do oferty edukacyjnej nauki improwizacji. W kolejnej szkole stwierdzono, że braki kadrowe wśród nauczycieli gry na fortepianie w konfrontacji z wysokimi wymaganiami w tej specjalizacji utrudnia uczniom przygotowanie się do pracy akompaniatora oraz do gry zespołowej, a w konsekwencji do pracy zawodowej.

rys. 32

rys. 33

Wnioski

- Większość uczniów potwierdza, że otrzymuje w szkole informacje na temat możliwości dalszego kształcenia artystycznego w zakresie gry na fortepianie.

2. Około połowa uczniów OSM II st. i SM II st. planuje kontynuację nauki na uczelniach muzycznych, zgodnie z dotychczasową specjalizacją.
3. Szkoła i nauczyciele podejmują wiele działań ukierunkowanych na rozwój artystyczny uczniów i umożliwiających im osiągnięcie szeroko rozumianych sukcesów na wyższych etapach kształceniu i rynku pracy.

W odniesieniu do pomocy szkoły w planowaniu dalszego kształcenia sformułowano 2 zalecenia dotyczące:

- potrzeby śledzenia losów absolwentów i analizy efektywności działań szkoły przygotowujących uczniów do dalszego kształcenia w specjalizacji fortepian
- analizy oferty edukacyjnej szkoły i możliwości wprowadzenia nauki improwizacji.

IX. Efekty kształcenia

Podsumowaniem wcześniejszych zagadnień, stanowiących kluczowe elementy procesu kształcenia jest odniesienie się do efektów kształcenia.

Na podstawie danych statystycznych, dostarczonych przez wszystkie szkoły objęte kontrolami organizacji pracy dydaktycznej i uzyskiwanych efektów kształcenia na zajęciach edukacyjnych z przedmiotu fortepian główny ustalono:

- liczbę uczniów klas fortepianu poszczególnych szkół, rezygnujących z nauki w latach szkolnych 2019/2020-2021/2022 (rys. 34- 35)
  - liczbę absolwentów klasy fortepianu w latach szkolnych 2018/2019 – 2020/2021 (rys.36 – 37)
  - liczbę absolwentów klasy fortepianu w latach szkolnych 2018/2019 – 2020/2021, którzy nie przystąpili do egzaminu dyplomowego (rys.38-39)
  - wartość edukacyjną kształcenia w specjalizacji fortepian (rys.40 – 41), którą ustalono w oparciu o dwa wskaźniki:
    - dla każdej ze szkół ustalono średni % punktacji uzyskanej przez absolwentów szkoły z roku szkolnego 2020/2021 podczas egzaminu rekrutacyjnego (na wejściu),
    - dla każdej ze szkół ustalono średni % punktacji uzyskanej przez absolwentów szkoły podczas egzaminu dyplomowego w specjalizacji fortepian w roku szkolnym 2020/2021 (na wyjściu).
- Porównanie tych wskaźników pozwoliło na ustalenie wartości edukacyjnej:
- dodatniej – jeżeli wskaźnik dotyczący egzaminu dyplomowego był wyższy niż wynik egzaminu rekrutacyjnego
  - ujemnej - jeżeli wskaźnik dotyczący egzaminu dyplomowego był niższy niż wynik egzaminu rekrutacyjnego

Dyrektorzy poszczególnych szkół byli proszeni o wyrażenie swoich opinii o mocnych stronach i trudnościach oraz efektach pracy dydaktycznej w specjalizacji fortepian. Najczęściej wskazywano, że efekty tej pracy są dobre, co jest zasługą wysoko wykwalifikowanej kadry pedagogicznej i dużego zaangażowania nauczycieli. Niekiedy podkreślano znaczenie dobrej atmosfery pracy w szkole, wysokiej kultury uczniów.

Dyrektorzy części szkół informowali, że utrudnieniem jest baza lokalowa i instrumentarium, obciążenia wynikające z realizacji przedmiotów ogólnokształcących (OSM II st.) i nauki w szkole ogólnokształcącej (SM II st.) oraz zawieszenie nauki stacjonarnej, ze względu na zagrożenia epidemiologiczne.

rys. 34

Liczba rezygnacji uczniów w specjalizacji fortepian - SM II stopnia										
	PSM II st. Ełk	PSM II st. Rzeszów	PSM II st. Piotrków Trybunalski	SM II Gliwice	PSM II st. Stargard	PSM II st. Żagań	PSM II st. Lublin	PSM II st. Piła	PSM II st. Opole	suma
2019/2020	2	1	3	3	1	1	10	2	3	26
2020/2021	1	1	3	1	1	3	9	1	1	21
2021/2022	2	1	2	0	0	0	17	2	1	25

rys. 35

Liczba rezygnacji uczniów w specjalizacji fortepian - OSM II stopnia						
	OSM II st. Gdańsk	OSM II st. Kraków	OSM II st. Bydgoszcz	OSM II st. Warszawa	OSM II st. Legnica	suma
2019/2020	1	2	1	0	0	4
2020/2021	1	3	2	2	0	8
2021/2022	0	1	0	0	0	1

rys. 36

Liczba absolwentów w specjalizacji fortepian - SM II stopnia										
	PSM II st. Ełk	PSM II st. Rzeszów	PSM II st. Piotrków Trybunalski	SM II Gliwice	PSM II st. Stargard	PSM II st. Żagań	PSM II st. Lublin	PSM II st. Piła	PSM II st. Opole	suma
2018/2019	0	5	0	1	2	0	2	0	2	12
2019/2020	0	6	2	0	1	0	3	0	4	16
2020/2021	1	3	2	2	4	1	6	2	4	25

rys. 37

Liczba absolwentów w specjalizacji fortepian - OSM II stopnia						
	OSM II st. Gdańsk	OSM II st. Kraków	OSM II st. Bydgoszcz	OSM II st. Warszawa	OSM II st. Legnica	suma
2018/2019	5	9	4	2	1	21
2019/2020	6	12	1	2	2	23
2020/2021	4	8	7	3	0	22

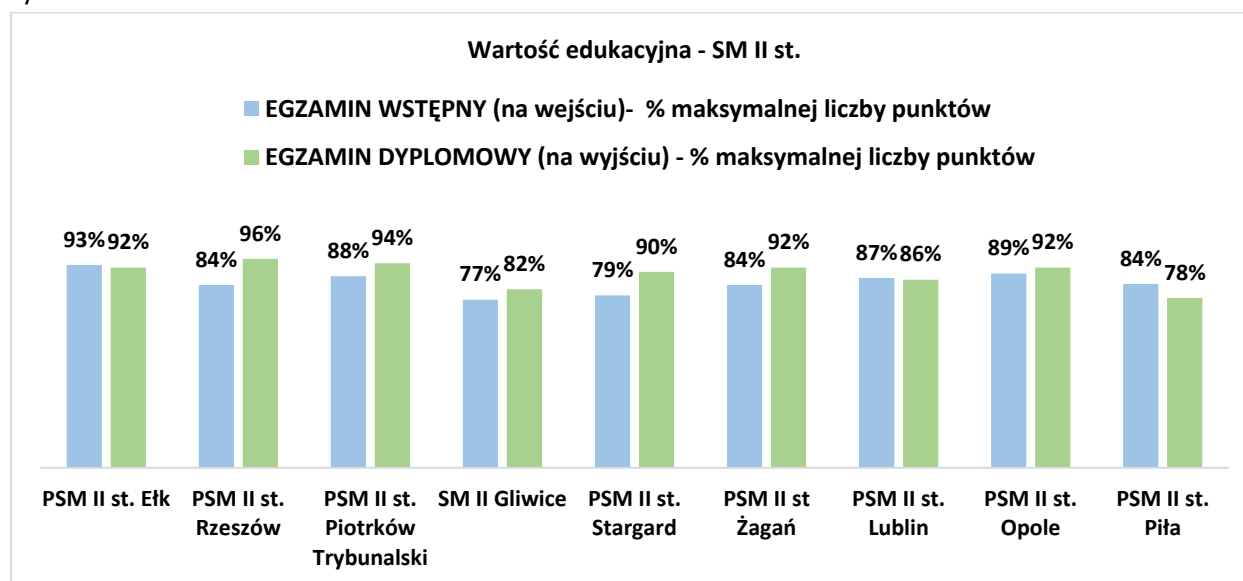
rys. 38

Liczba absolwentów w specjalizacji fortepian, którzy nie przystąpili do egzaminu dyplomowego -SM II stopnia										
	PSM II st. Ełk	PSM II st. Rzeszów	PSM II st. Piotrków Trybunalski	SM II Gliwice	PSM II st. Stargard	PSM II st. Żagań	PSM II st. Lublin	PSM II st. Piła	PSM II st. Opole	suma
2018/2019	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
2019/2020	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
2020/2021	0	0	0	0	0	0	1	0	0	1

rys. 39

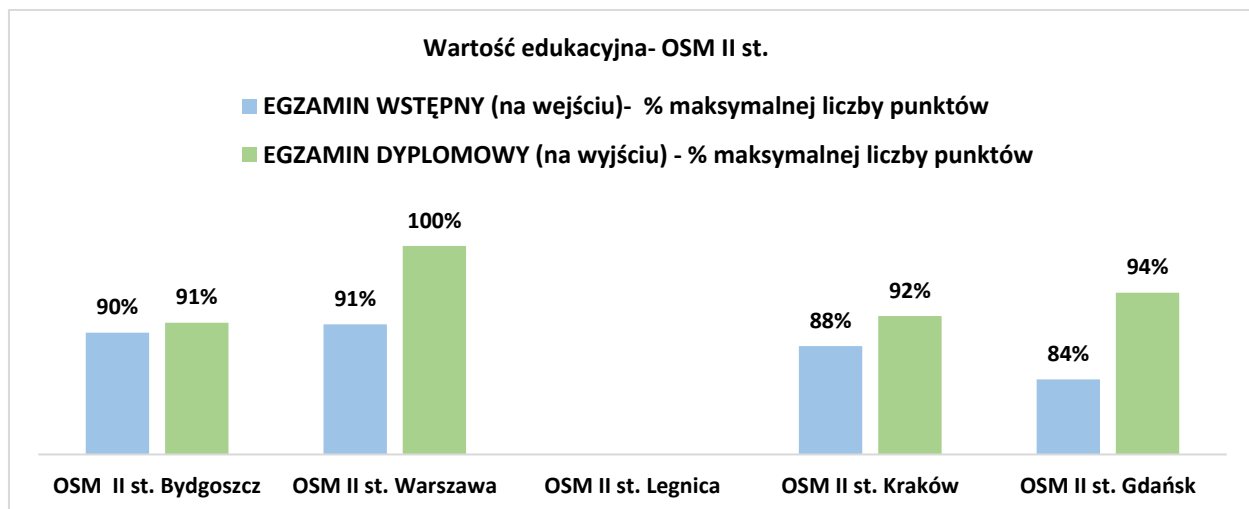
Liczba absolwentów w specjalizacji fortepian, którzy nie przystąpili do egzaminu dyplomowego -OSM II stopnia						
	OSM II st. Gdańsk	OSM II st. Kraków	OSM II st. Bydgoszcz	OSM II st. Warszawa	OSM II st. Legnica	suma
2018/2019	0	0	1	1	0	2
2019/2020	2	0	0	0	0	2
2020/2021	0	0	0	0	0	0

rys. 40

rys. 41

Podkreślić należy, że w szkołach w których odbywały się tegoroczne kontrole w zasadzie wszyscy absolwenci przystąpili do egzaminu dyplomowego.

Wnioski

1. Analiza szczegółowych wyników nauczania absolwentów (wyniki egzaminów promocyjnych w kolejnych latach nauki, udział w konkursach, udział w przesłuchaniach CEA- jeśli się odbyły z powodu zagrożenia epidemiologicznego) wskazuje, że w większości szkół można go określić jako dobry i bardzo dobry.
2. W części SM II stopniu negatywnie rysuje się wysoki odsetek rezygnacji z nauki uczniów, którzy rozpoczęli naukę w roku szkolnym 2015/2016.
3. Rezygnacje uczniów klasy fortepianu z nauki w latach 2019/2020-2021/2022 mieszczą się w przedziale 0-3 osoby, z wyjątkiem PSM II st. w Lublinie w której liczba rezygnacji wynosi od 9 do 17 osób w okresie objętym kontrolą. Co zrozumiałe, liczba rezygnacji jest wyższa w SM II st. niż w OSM II st.
4. W szkołach, w których odbywały się tegoroczne kontrole w zasadzie wszyscy absolwenci przystąpili do egzaminu dyplomowego.
5. Wskaźnik dotyczący wartości edukacyjnej kształcenia w specjalizacji fortepian jest dodatni we wszystkich OSM II st. (nie ustalono wartości edukacyjnej dla OSM II st. w Legnicy z powodu braku absolwentów klasy fortepianu w roku szkolnym 2020/2021) oraz w 6 z 9 SM II st.
6. Jak wynika z deklaracji dyrektorów dobra jakość kształcenia w specjalizacji fortepian w znacznym stopniu zależy od wysokich kwalifikacji i zaangażowania nauczycieli.
7. Szkoły najczęściej zbierają informacje o losach swoich absolwentów, posługując się zróżnicowanymi systemami, co utrudnia analizę i prezentację jednoznacznych danych na temat wskaźnika kontynuacji nauki gry na fortepianie przez absolwentów wszystkich szkół objętych niniejszą kontrolą. Dyrektorzy podkreślali, że wielu nauczycieli gry na fortepianie jest absolwentami danej szkoły.

W odniesieniu do pomocy szkoły w planowaniu dalszego kształcenia sformułowano 3 zalecenia

dotyczące:

- potrzeby śledzenia losów absolwentów
- dokonywania analizy przebiegu pracy uczniów w kolejnych latach, w tym w relacji do egzaminu dyplomowego
- podjęcia działań na rzecz poprawy infrastruktury i wyposażenia w sprzęt i instrumentarium

X. Podsumowanie

Na podstawie informacji, wniosków i zaleceń, które są efektem 14 kontroli organizacji pracy dydaktycznej i uzyskiwanych efektów kształcenia na zajęciach edukacyjnych z przedmiotu fortepian główny w Szkołach Muzycznych II stopnia i Ogólnokształcących Szkołach Muzycznych II stopnia stwierdzić można, że:

- nauczyciele gry na fortepianie w większości posiadają najwyższe stopnie awansu zawodowego, wysokie kwalifikacje, często też posiadają doświadczenie akademickie;
- praca dydaktyczna odbywa się na ogół w dobrych warunkach lokalowych, uczniowie i nauczyciele korzystają z instrumentów dobrej jakości, podczas obserwowanych lekcji stosowano najczęściej tradycyjne środki dydaktyczne i niekiedy multimedia, umożliwiające wykorzystanie technologii informacyjnej;
- większość uczniów akceptuje rozwiązania organizacyjne stosowane podczas nauki gry na fortepianie (w tym i plan lekcji). Zdaniem dyrektorów na rozwój uczniów pozytywnie wpływają udział w warsztatach instrumentalnych, różnych formach umożliwiających prezentację osiągnięć w grze na instrumencie, współpraca z kadrą akademicką (gdy jest ona możliwa) oraz wsparcie, jakiego uczniom udziela szkoła w pokonywaniu różnych trudności.
Analiza rozwiązań organizacyjnych pozwala stwierdzić, że szkoły rzadko monitorują realizację podstawy programowej z przedmiotu fortepian wykorzystując wskaźnik dotyczący % niezrealizowanych lekcji wraz ze wskazaniem powodów, mimo umożliwiających to funkcjonalności dziennika elektronicznego;
- w trakcie zawieszenia zajęć stacjonarnych nauka gry na fortepianie odbywała się zgodnie z obowiązującym prawem i najczęściej nie wpływała negatywnie na rozwój i postępy uczniów, natomiast odbudowy wymagały relacje między członkami społeczności szkolnych, na czym w dużym stopniu koncentrowała się praca szkół po odwołaniu nauki zdalnej;
- warsztat pracy i doświadczenie nauczycieli, ich wymiar zatrudnienia oraz stopnie awansu zawodowego wskazują na możliwość pełnego zaangażowania się nie tylko w pracę dydaktyczną, ale również w pracę sekcji. Profesjonalizm nauczycieli potwierdzały na ogół obserwowane lekcje. Główną formą wsparcia nauczycieli jest stworzenie im warunków do udziału w różnorodnych formach doskonalenia. Nieliczne były przykłady analizy efektywności doskonalenia, rozumianej jako jego wpływ na postępy i rozwój uczniów.
Podczas analizy warsztatu pracy nauczycieli wykorzystano najczęściej z podstawowych form oceniania wewnątrzszkolnego, a wnioski skoncentrowane były najczęściej na indywidualnej pracy ucznia i nauczyciela, a znacznie rzadziej skutkowały zmianami w pracy sekcji (lub wszystkich nauczycieli) oraz innowacjami. Szkoły uczestniczące w tegorocznych kontrolach nie prowadziły eksperymentów;

- analizowane programy nauczania fortepianu wymagają niekiedy dostosowania do efektów kształcenia w zawodzie muzyk oraz opisu sposobu realizacji celów i treści nauczania, wskazanych w podstawie programowej kształcenia artystycznego. Pomocne dla szkół w doskonaleniu programów nauczania byłoby opracowanie materiałów oraz prezentacja dobrych praktyk z tego zakresu;
- działania nauczycieli wspierające postępy, takie jak informacja bieżąca, ocenianie podczas egzaminów promocyjnych oraz pomoc niezbędna do samodzielnej pracy uczniów są przez nich w większości akceptowane i doceniane. Doskonalenia wymaga jednak system formułowania, dokumentowania i pro jakościowego wykorzystania wniosków i rekomendacji wynikających z analiz osiągnięć i postępów uczniów;
- większość uczniów deklaruje, że oczekiwania i wymagania nauczycieli fortepianu są dla nich jasne. Jasny jest dla nich również cel i znaczenie ćwiczeń i zadań, które wykonują. Pozytywne zdanie uczniów potwierdzone zostało podczas obserwacji lekcji i analizy przygotowanych przez nauczycieli konspektów lekcji.
W części szkół doskonalenia wymaga treść i forma wymagań edukacyjnych, które najczęściej utożsamiane są z wymaganiami egzaminacyjnymi;
- uczniowie potwierdzają, że szkoły dostarczają im informacje na temat możliwości dalszego kształcenia artystycznego w zakresie gry na fortepianie oraz podejmują wiele działań ukierunkowanych na ich sukcesy na wyższych etapach kształcenia i rynku pracy;
- efekty kształcenia w specjalizacji fortepian są dobre i bardzo dobre, co potwierdzają wyniki egzaminów dyplomowych oraz wskaźnik taki jak wartość edukacyjna. Niemniej jednak widoczne są rezygnacje z nauki gry na fortepianie, częstsze w SM II st. niż w OSM II st. Wsparciem dla analizy efektów kształcenia byłoby opracowanie mechanizmu i narzędzi, które mobilizowałyby do systematycznego zbierania danych i formułowania na tej podstawie wniosków i rekomendacji
- Szkoły zbierają informacje o losach swoich absolwentów. Wsparciem dla takich działań byłoby opracowanie mechanizmu pozyskiwania statystycznych i jakościowych danych o absolwentach z uczelni muzycznych.